

ZPRAVODAJ

MUZEJA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

LEDEN - BŘEZEN 2016

**Přejeme vám do letošního roku vše dobré
a věříme, že zůstanete našimi spokojenými
návštěvníky i nadále.**

VÍTÁME VÁS OPĚT V NOVÉM ROCE!

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v době, kdy píšete tyto řádky, je ještě předvánoční čas roku 2015, ale vy už listujete stránkami našeho muzejního zpravodaje v novém roce 2016. Novoroční období je vždy příležitostí ke zhodnocení uplynulého roku a k plánům a předsevzetím do budoucna.

K ohlédnutí zpět na minulý rok nám poslouží stručná řeč čísel. V roce 2015 zavítalo do Muzea Komenského v Přerově přes 117 tisíc návštěvníků, z toho téměř 88 tisíc na hrad Helfštýn, přes 20 tisíc na přerovský zámek a přes 8,5 tisíc na Ornitologickou stanicí. Jsme rádi, že za těmito suchými počty se ukrývá velké množství návštěvníků bez ohledu na věk, pohlaví či výši příjmu. Mnozí z nich jsou našimi věrnými a pravidelnými hosty, ostatní zase přilákala široká nabídka pořádaných kulturních akcí nebo turistický zájem o zajímavé památky.

Významnou kulturní památkou svěřenou do správy muzea je hrad Helfštýn. V minulém roce se podařilo uskutečnit řadu drobnějších sanačních prací na obvodovém zdivu, provést opravu prvního a třetího mostu a pokračovalo se ve snaze o záchranu nevyhovujícího stavu paláce hradu. Proběhlo digitální nasnímání celého objektu paláce a architektem byla zahájena projekční práce. Věříme, že v souladu s programovým prohlášením Rady Olomouckého kraje, zřizovatele muzea, se v příštím roce přikročí i k stavební realizaci záchranu zdiva a zastřešení paláce.

Na rok 2016 jsme pro vás připravili nejednu zajímavou výstavu a celou sérii poutavých kulturních akcí. Na zámku v Přerově bude týmové úsilí kurátorů i realizačních pracovníků směřovat k dokončení hlavního výstavního projektu sezóny 2016 - výstavy „Z koupelen a ložnic... aneb O čem se nemluví“, věnované pozoruhodným všednodenním tématům sanitárního vybavení domácností a intimní hygieny našich předků. K této hlavní výstavě letošní zámecké sezóny bude připojena tradičně celá řada drobných doprovodných programů včetně muzejní noci. Ve druhé polovině roku představíme veřejnosti rozsáhlé archeologické nálezy z opevněných sídlišť pozdní doby kamenné v Moravské bráně, zejména prostřednictvím pozoruhodných archeologických nálezů z výšinné lokality „nad Zbružovým“ u obce Hlinsko nedaleko Lipníka nad Bečvou.

Sezónní výstavy na pobočkách muzea se zaměří na hradě Helfštýně na modely automobilů z let 1945 - 1990 a představí návštěvníkovi nejen průřez automobilovými značkami, ale i vozidla známá z filmů a automobilových závodů. Sezónní výstava na ORNIS se bude věnovat dalšímu migračnímu tématu ze světa přírody a po výstavě věnované stěhování ptáků bude hledat odpovědi na otázku „Jak semena putují krajinou“.

K hlavním bodům návštěvnické sezóny bude opět patřit zajištění organizace a hladkého průběhu mezinárodního setkání uměleckých kovářů Hefaiston, jehož 35. ročník se bude konat tradičně v posledním srpnovém víkendu, a který v předešlém roce navštívilo rekordních téměř 13 tisíc návštěvníků.

O těchto i o všech našich dalších početných aktivitách se Vás budeme samozřejmě snažit informovat i prostřednictvím našeho Zpravodaje, který k Vám mluví s pevnou čtvrtletní pravidelností. Věřím, že rozsah jeho čtenářů se bude i v dalším roce rozhojňovat a totéž snad bude platit i počtu spokojených návštěvníků muzea. Již teď se spolu s ostatními mými kolegy z Muzea Komenského v Přerově těšíme na milá setkávání s Vámi.

Radim Himmler, ředitel muzea

Děkujeme občanskému sdružení Hrad Helfštýn

Mimo správy hradu se o údržbu a péči o Helfštýn stará velké množství dobrovolníků zaštiťované občanským sdružením Hrad Helfštýn. Sdružení podporuje také pořádání kulturních akcí a částečně zajišťuje pořadatelskou činnost během jejich konání.

Správa hradu Helfštýn

Kromě pomoci s údržbou a pořadatelským sdružení v minulosti opakovaně finančně podpořilo tradiční Hradní bál a kovářská setkání. V roce 2015 navázalo na snahu Muzea Komenského v Přerově o vytvoření speciálních prohlídek pro dětské návštěvníky a rozhodlo se podpořit ji v rámci projektu Hradní Hraní, na který získalo dotaci 50 000 Kč v rámci programu Podpory kulturních aktivit v Olomouckém kraji a stejnou částkou přispělo sdružení na doprovodné aktivitu akce.

V průběhu návštěvnické sezóny (od dubna do září 2015) byly vytvářeny jednotlivé animační listy s adaptovanými pověstmi o Helfštýně, převedenými do podoby komixů, úkolů a hádanek pro žáky prvního stupně základních škol, které byly při různých příležitostech uváděny v život. První prošel rukama dětí list O založení hradu během *Tvořivých dílniček a loutkování pro nejmenší* (2. - 6. 6. 2015), dále Povídání první během *Helfštýnských ateliérů* (20. - 21. 6. 2015) a Povídání druhé při příležitosti *Helfštýnské pouti* (4. - 6. 7. 2015).

Jelikož se úkoly spojené s vyplňováním listů propojovaly s programy velkých kulturních akcí, osvědčilo se opakování jednotného scénáře. V první části programu byli zájemci seznámeni s helfštýnskou historií a nejdůležitějšími pověstmi. Všechny poznatky si mohli

Lektoři Pavlína Wolfová a Roman Prokeš

zapisovat do poznámek přiložených k animačním listům, které dostávali při vstupu do hradu a zúčastnit se při aktivních dílnách v tzv. H-studiu na III. nádvoří v podání Studia Bez kliky. Součástí dílen bylo krátké divadelní vystoupení připravené pro každou skupinu, vždy se obsahově vztahující ke konkrétnímu listu. Po vyzkoušení jednotlivých listů samotnými návštěvníky a odstranění nedostatků byly graficky upraveny a společně plněny v neděli 13. 9. v průběhu aktivit pořádaných ke *Dnům evropského kulturního dědictví*. Jejich finální verze jsme publikovali v podobě animačního sešitu **Povídání o hradě Helfštýně pro malé návštěvníky**, jehož konečnou podobu si v praxi vyzkoušelo 963 účastníků *Hradního Hraní* - dne, který uspořádalo Občanské sdružení Hrad Helfštýn, aby fyzicky završilo celý projekt.

Pokračování na následující straně.

Lektorování dílen se v průběhu projektu ujali spoluautorka listů, divadelnice a pedagožka Pavlína Wolfová společně s principálem divadelní a umělecké společnosti Studio Bez kliky Romanem Prokešem.

Do budoucna lze na projekt navázat a zahrnout tyto speciální prohlídky do stálé nabídky služeb správy hradu Helfštýn. Výstupy Hradního Hraní bude možné nabídnout především pro školní i mimoškolní vzdělávání (ZŠ první stupeň, dětské domovy, domy dětí a mládeže, volnočasové spolky a kroužky atp.) a rozšířit spektrum práce s návštěvníky o atraktivní edukační prvky.

Děkujeme občanskému sdružení (nově zapsanému spolku Helfštýn) za nezištnou pomoc s přípravou a realizací projektu Hradní Hraní i za péči, kterou hradu dlouhodobě věnuje.

Zhusta chlápci zhusta, konec masopusta

6. února propukne již 8. přerovský masopust, pořádaný Spolkem Cukrle a folklorním souborem Haná Přerov.

Kristina Sehnálková

Předávání hanáckého práva se v Přerově stalo milou znovuobjevenou tradicí a nejinak tomu bude i letos. V sobotu 6. února bude v deset hodin dopoledne symbolicky z rukou představitele města předána „vláda“ do rukou přerovské chasy a propukne neřízené masopustní

veselí. Čeká vás průvod historických masek - smrtky, myslivce, policajta, slamáka, cikánky, ženicha a nevěsty a samozřejmě neopomenutelného medvěda s medvěďárem. Vítány jsou rovněž i masky moderní. Kreativité se meze nakladou, vždyť přece hravost k Masopustu patří! A že si přerované umí hrát, o tom svědčí rok od roku delší masopustní průvod. Pokud se vám tedy nebude chtít čekat do desíti hodin, můžete se s maškarami vypravit průvodem už v 9.30 od sídla „Cukrlete“ (U Bečvy 1). Do kroku bude jako tradičně hrát Hanácká mōzeka Litovel a na trase můžete očekávat i nějaké to drobné pohoštění. A samozřejmě - jedním z hostitelů průvodu bude také Muzeum Komenského v Přerově, které tuto aktivitu podporuje od samotného počátku roce 2009. Těšíme se na vás.

KAM „ODLÉTAJÍ“ ORNITOLOGOVÉ NA PODZIM?

S přerovskými ornitology je vždy příjemné popovídání, proto jsme neodolali a poptali se, co nového se u nich děje.

Minule jsme si povídali o tom, jak jsi se ornitologicky toulal po jižní Moravě. Co letos na podzim?

Víš, naše pracoviště se od pradávna (více jak 80 let) jmenovalo Moravská ornitologická stanice. To ty jako mladá holka nemůžeš pamatovat. A Morava není jen jižní, ale i severní. A aktivity bývalých i současných pracovníků ORNIS vždycky směřovaly i tímto směrem - už vzhledem k názvu stanice.

Kam přesně jste zavítali?

Na oblíbenou destinaci lyžařů - Červenohorské sedlo. Jak již název napovídá, celá geomorfologie tohoto území tvoří opravdu sedlo, které se široce otvírá směrem do polských nížin. Jakoby říkalo: ptáčci, leťte sem, tady ty hory proletíte úplně nejjednodušeji. No a ptáčci toto lákání velmi rádi vyslyší. Na tahu se totiž logicky snaží ušetřit co nejvíce energie.

A když tady tedy ornitologové zrovna nelyžují, čím se zabývají? Nejspíš sčítáte, že...

Sčítáme i chytáme. Ale pozor - nejenom běžným způsobem do natažených sítí přes den, ale podstatnou část chycených ptáků tvoří ptáci chytaní i přes noc na světlo.

Co si pod tím mám představit? To jim posvítíte na cestu, aby trefili, kam mají?

Ne tak úplně. My jim posvítíme, aby tu tahovou cestu spíše ztratili - do směru tahu se svítí silným reflektorem, ptáci ztrácí orientaci a přeletují právě kolem tohoto světla. A chytají se tam do natažených sítí.

No tak to z vás nejspíš velkou radost nemají...

My jim přerušíme tah jen na chvíli. Vytáhneme je ze sítí, okroužkujeme, změříme, zvážíme a vypustíme do tmy, směrem po tahu, aby se nám už znovu nechytali.

Předpokládám, že jste na nohou dlouho do noci. To musí být fyzicky náročné?

Ano, jsme vzhůru celou noc. Na sedle vydrží na akci jen silní jedinci. Chytá se nepřetržitě, spí se většinou jen 2-3 hodiny odpoledne, kdy sítě vyvěsíme, upadneme do mdlob, abychom navečer roztáhli ty tzv. světelné sítě, a připravili se na noční směnu. Jen se to potom těžko vykazuje do výkazu práce - ale to by tady snad ani zaznít nemělo, ne? Asi trošinku překračujeme nařízení o povinném odpočinku po práci...

Tak to rozebírat nebudeme. Když člověk svou práci miluje, ani to jinak nejde.

To opravdu ne. S těmi nočními odchyty je to složitější - přes den víceméně tušíš, co můžeš očekávat. V noci je to ale sázka do loterie. Někdy se tou nocí proklimbáš a chytíš 1-2 ptáky, když ovšem přijde NOC s velkým N, tak se nezastavíš - párkrát

jsme už měli v noci přes 1000 ptáků! Základním pravidlem je, že čím horší počasí (ideální je mlha a jižní vítr), tím víc ptáci „jdou“.

A proč vlastně i v noci?

Ona je totiž řada ptáků, kteří táhnou jen v noci. Za všechny bych jmenoval dva druhy, které chytáme v nejvyšších počtech - v srpnu a září lejsky černohlavé, v říjnu potom červenky obecné. A právě díky nočním odchytům jsme také pro Česko zjistili tři úplně nové druhy ptáků, do té doby u nás nikdy nezjištěné - strnada bělohlavého, sedmihláška malého a budníčka temného.

Lejska černohlavá

Mají tyto výsledky i nějaký dopad na ochranu ptáků?

Určitě můžou mít. Před necelým měsícem jsem o tom jednal v Bonnu, na zasedání účastnických států mezinárodní úmluvy o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (AEWA). Prezentoval jsem tam unikátní výsledky právě ze sedla, kde se také díky speciálním sítím na výborně vytipovaných místech chytají v neuvěřitelných počtech sluky lesní. Množství zpětných hlášení z Francie, kde je hned na tentýž podzim střelena více jak 1/3 kroužkovaných sluk, ukazuje na enormní lovecký tlak na tento druh. Takové výsledky nemá mimo Velkou Británii žádný jiný evropský stát.

Ted' mě napadá, kdo všechno se akcí účastní?

Vzhledem k charakteru akce musí být na pracovišti minimálně jeden zkušený kroužkovatel a alespoň dva až tři další pomocníci. Více jich tam ani být nemůže, protože do stísněných podmínek zapůjčené chatky u spodní části sjezdovky by se nás víc ani nevešlo. Zajímavé je, že tahouny akce byli odjakživa rodilí Moraváci - ať již ten úplně první, který zde se zkušenými odchytami začal - přerovský rodák Láďa Hajný s Lubošem Doupalem z Olomouce, nebo později Martin Vavřík, který také tuto novodobou akci společně s Frantou Zichou, rodákem od Uherského Hradiště, znovuobnovil v daleko širším měřítku. A posledním rokem ji výrazně metodicky pozvedl Radek Lučan z Chvalčova, odborný asistent na katedře zoologie University Karlovy. Mimo chytané ptáky se automaticky sleduje pomocí speciálních kamer a nahrávacího zařízení i intenzita průtahu netopýrů. Díky tomu se také konečně podařilo prokázat výskyt dlouho očekávaného druhu - netopýra obrovského.

Netopýr velký

Ten název zní skoro zlověstně. Člověk by řekl, že to žere malé děti.

Tak to opravdu nežere, ale je to stejný potvora. Žere to totiž mimo jiné i ptáky! Jako jediný evropský netopýr je schopen (a někdy tak i činí) ulovit i menší druhy ptáků.

Tak ti moc děkuji za rozhovor a přeji více takových zajímavých akcí!

Rozhovor s vedoucím ORNIS Josefem Chytillem zaznamenala Kristina Sehnálková.

Krátká zpráva o čerstvé obnově III. mostu na hradě Helfštýn

Obnova III. hradního mostu patřila v roce 2015 k zásadním prioritám pro udržení bezpečnosti návštěvnického provozu.

Jan Lauro

Helfštýnem projde ročně v průměru 95 000 návštěvníků, přičemž III. most je hlavním pojítkem mezi II. a III. hradním nádvořím, která dělí hluboký příkop tesaný ve skále. Most má tedy strategickou komunikační, logistickou a dopravní funkci, které byly předchozím stavem jeho konstrukcí silně ohroženy.

Obnova mostu, na kterou byl žádán příspěvek, se uskutečnila v roce 2015 s použitím příspěvku z Ministerstva kultury prostřednictvím městského úřadu Lipníka nad Bečvou, obce s rozšířenou působností.

Obnova III. mostu byla provedena v září až říjnu roku 2015 firmou Syreal spol. s r.o. dle předem stanoveného harmonogramu tak, aby zůstal nedotčený kulturní kalendář akcí správy hradu. Přístupnost hradního komplexu byla po dobu obnovy zajištěna dvojicí výpadních branek spojujících II. a III. nádvoří.

V první fázi obnovy došlo k demontáži zábradlí a mostovky napadených dřevokaznými houbami. Následovala demontáž zkorodované ocelové konstrukce a očištění pilířů a opěrných zdí tlakovou vodou. Obnova se dotkla také zděných částí konstrukcí z lomového kamene. Před montáží nové ocelové konstrukce bylo nezbytné zajistit doplnění chybějících kamenů a přespárování pilířů a opěrných zdí s odlehčovacími klenbami.

V závěrečné části obnovy obstarala skupina tesařů montáž modřínové mostovky a zábradlí. Systematické rekonstrukce

Helfštýna začaly na přelomu 19. a 20. století. V současnosti je památka přístupná veřejnosti, značná část hradebního zdiva je konsolidovaná. Objekt se permanentně udržuje a to jak správou hradu, tak množstvím tzv. dobrovolnických víkendovek. Postupná obnova (výměny střešních krytin, spárování fortifikačního zdiva, obnova dřevěných konstrukcí atp.) podléhá výhledovému plánu obnovy a údržby z roku 2013. Prioritně jsou řešeny úseky hlavní návštěvnické trasy a prostory dostupné veřejnosti. Od předání obnoveného III. mostu (v polovině října) do začátku prosince navštívilo hrad Helfštýn bezmála čtyři tisíce osob.

Nový most ocenili i první letošní návštěvníci hradu

Již po devětatřicáté se první lednovou sobotu otevřely pro návštěvníky brány hradu Helfštýna, kteří tak měli jedinečnou příležitost podívat se do hradu i v zimních měsících.

Kristina Sehnálková

Navzdory předpovědím o mírné zimě překvapil návštěvníky, kteří se 2. ledna vydali na tradiční Novoroční výstup na hrad Helfštýn, příjemný sněhový poprašek, doplňující kouzelnou atmosféru celého dne. Po trase z Týna čekala na návštěvníky spousta stánků s občerstvením, na hradě byla otevřená také historická kovárna a vyhlídková věž. Nechybělo ani Studio Bez kliky připravující oblíbenou praženou kávu.

Příjemného způsobu, jak po Vánocích a Silvestru protáhnout tělo využívají tradičně lidé bez rozdílu věku, o čemž svědčí i rok od roku se zvyšující návštěvnost. Kromě Klubu českých turistů SK Přerov se zde můžeme setkat také se skauty z Lipenské dvojky, členy Československé obce legionářské „Jana Gayera“ Přerov a zástupci moravských klubů vojenské historie. „Novoroční výšlap na hrad máme rádi, v roce 2011 jsme se skauty vyšli tři v dobových uniformách a stala se z toho tradice. Od té doby stále rosteme - zájem o tuto akci je v řadách členů klubů vojenské historie

rok od roku větší." pochvaluje se předseda přerovské legionářské Jednoty Lukáš Kotek.

Že je o novoroční výstup obrovský zájem nepotvrdil jen nárůst množství mužů a žen v historických uniformách, ale zejména letošní celkový výsledný počet návštěvníků, který mnohonásobně překonal ten z loňského roku. Zatímco v roce 2015 se kastelán hradu Jan Lauro radoval nad pokořeným rekordem a návštěvnickým číslem 3298 lidí, letos na hrad zavítalo neuvěřitelných 3901 nadšených turistů. Podaří se nám v příštím roce pokořit magickou hranici 4000?

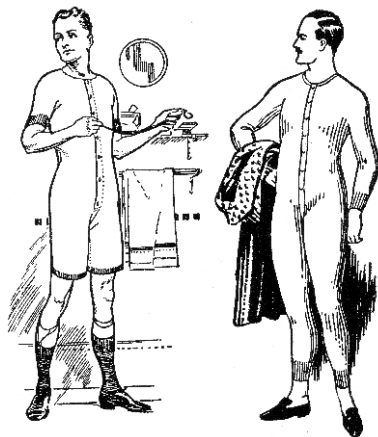

Z koupelen a ložnic... aneb O čem se nemluví

Výstavní sezóna 2016 bude v přerovském muzeu ve znamení projektu Z koupelen a ložnic... aneb O čem se nemluví. Výstava i její doprovodný program přiblíží návštěvníkům osobní hygienu (koupelny) a soukromý život (ložnice) našich předků od konce 19. století do poloviny 20. století.

Markéta Straková

Právě tato doba přinesla do života obyvatel města radikální změny - docházelo k výstavbě kanalizační a vodovodní sítě, stejně jako moderních sanitárních zařízení, která používáme téměř v nezměnné podobě dodnes: řeč je o koupelnách s tekoucí vodou, splachovacích záchodech, hygienických a kosmetických pomůckách, o vodovodu obecně - o věcech, které používáme každý den a bereme je jako naprostou samozřejmost, aniž bychom si uvědomovali, že to je teprve 100 let, co se masově začaly šířit a budovat. Projekt ukáže, jak se v tomto období proměnily koupelny, ložnice a jiné intimní pokoje přerovských měšťanů, které novinky se ujaly a které naopak zapadly. Zájemci se také dozvědí, co všechno předcházelo tomu, než pan Poupě ve svém měšťanském bytě poprvé otočil kohoutkem.

Hlavní část projektu, který připomene rovněž budování vodovodu a kanalizace v Přerově, je vlastní výstava Z koupelen a ložnic aneb O čem se nemluví.

Výstava, která potrvá od 23. března do 9. října 2016, představí návštěvníkům historii budování kanalizace a vodovodu ve městě Přerově a přiblíží změny, které v této souvislosti a samozřejmě i s obecným a velmi dynamickým vývojem v oblasti osobní hygieny nastaly v domácnostech a soukromí přerovských měšťanů. Ve třech sálech a na chodbě 2. patra přerovského zámku budou mít návštěvníci výstavy příležitost prohlédnout si kompletně zařízené dobové pokoje, které se jindy příliš na odív nevystavují: koupelnu, ložnici, šatnu a pokoj služky. Navíc poodhalí také tajemství domovní pavlače. Stranou nezůstanou ani drobnosti, které do těchto místností neodmyslitelně patřily, především pak předměty denní hygieny, kosmetika, pomůcky na úpravu vlasů, stejně jako součásti oděvů, které se v nich nosily či odkládaly, tedy ono obligátní

negliže (spodní prádlo, župánky, punčochy, podvazky, doznívající móda korzetů). Vystavené předměty budou pocházet ze sbírky Muzea Komenského v Přerově a z majetku soukromých osob a sběratelů. Historie všedního dne má svůj nezanedbatelný podíl v prezentaci minulosti, velmi poutavá a zajímavá témata jsou však nezdědka dosud opomíjená - pohled na konec 19. a první polovinu 20. století perspektivou intimní hygieny a soukromých měšťanských pokojů patří právě mezi ně. Uskutečněnou výstavou bychom rádi tuto skutečnost alespoň trochu napravili.

V rámci výstavního projektu proběhne řada doprovodných akcí: vernisáž, cyklus odborných přednášek, muzejní noc, komentované prohlídky v rámci Dnů evropského historického dědictví, lektorovaný a samoobslužný edukační program a derniéra výstavy.

První akcí bude vernisáž výstavy, která se uskuteční 22.března v rámci oslav Mezinárodního dne vody, v prostorách přerovského muzea - návštěvníci se mohou těšit na překvapení v podobě dobové němé humoresky.

KDYŽ V ZIMĚ NENÍ ZIMA

Zimní období je na záchranné stanici v ORNIS tradičně dobou zimního spánku. Nikoliv však zaměstnanců, nýbrž ježků, netopýrů a jiné drobné havěti. Požívali jsme se, jak to na ORNIS vypadalo v čase podzimním a adventním.

Oslovili jsme vedoucí záchranné stanice Martinu Hrazdírovou.

Celý podzim se nesl ve znamení ježka, možná i díky neobvyklému počasí. Letos se urodilo - přijali jsme během podzimu 55 ježků, většinou se jednalo o nedorostlá

mláďata z druhých vrhů. V současné době se nám v zimovišti krmí 13 ježků. I telefonátů s prosbou o radu, jak malým ježkům pomoci, bylo nepočítaně. Nálezci se často sami ujali péče a ježky si nechávali na své zahradě. Za takovou pomoc jsme lidem moc vděční.

A co ostatní zimní spáčí?

Se zimou to je i na začátku prosince dosti vlažné, není tedy nic zvláštního potkat nezimujícího netopýra. Přes den si ustelou někde za truhlíky na oknech nebo pod parapetem a večer je ještě můžeme vidět

létat. Na stanici se jich letos mnoho neobjevilo, těch několik málo, které lidé našli, byli většinou zdraví a stačilo je po pár dnech vypustit na svobodu.

Ježci a netopýři jsou evergreen podzimu, podařil se vám i nějaký neobvyklý úlovek?

Myslím, že docela paměťhodná byla příhoda s bukáčkem malým. Vyjeli jsme s Jožkou Chytilem na místo, kde se měla dle sdělení pozorných nálezců nacházet taková divná malá volavka. Zde jim musím složit poklonu, protože v dotyčném keříku ještě kvetoucích azalek jsme neviděli nic, natož volavku. Až když se jedna větvička pohnula a zírala nám přímo do očí, dalo se zjistit, s kým máme tu čest.

Bukáček malý má neobyčejnou schopnost splynout s prostředím a zároveň disponuje obzvláště ostrým zrakem, zobákem a rychlostí - to mu pomáhá při lovu malých rybek a také při obraně, na což musí ornitologové pamatovat. Náš bukáček byl letošní mladý pták, zesláblý na své cestě do zimovišť. Na stanici jsme ho dokrmili rybkami a vypustili, doufáme, že už si loví někde v Africe.

Na ORNIS je vždy živo, hlavně v období adventu. Co se u vás dělo? Máte nové akce pro veřejnost?

Jako každý rok se tu celý podzim věnujeme školám a školkám při výukových programech, nenašlo by se moc dní, kdy jsme neučili. Mezi velmi oblíbené jistě patří program o vánočních tradicích „Putování k jesličkám“, „Zimní“ o ptácích na krmítku, velký zájem byl o novinku „Pod kloboukem“ - program věnovaný houbám a houbaření. Autorkou a zkušenou lektorkou těchto programů je Jana Kosturová. Nechyběl samozřejmě program o ježkovi, kde se děti setkávají s živým ježkem a učí se, jak těmto tvorům účinně pomáhat. Další letošní novinkou jsou výtvarné dílny ve spolupráci s výtvarnou dílnou Lipka Vlkoš. Temné večery rozptylujeme, jak se dá, velmi příjemná byla dílnička pro rodiče s dětmi nazvaná „Zimní skořápkohraní“, poklidného užívání společného času a tvoření s dětmi není nikdy dost.

(red.)

Antropomorfní plastika kultury s lineární keramikou z Lipníka nad Bečvou

V rámci systematického průzkumu archeologických lokalit v prostoru Bečevské části Moravské brány byla archeology Muzea Komenského v Přerově prováděna povrchová prospekce také na katastru města Lipníka nad Bečvou.

Zdeněk Schenk

Dne 22. 11. 2015 došlo ke zcela nečekanému a mimořádnému nálezu části antropomorfní plastiky na polykulturní archeologické lokalitě, kde již od poloviny 70. let 20. století prováděli povrchový průzkum v místě tehdy nově založené chmelnice J. Tomáš a P. Dadej z Lipníka nad Bečvou a J. Fryč z Příbora, a dále od roku 1992 pak D. Fryč a J. Diviš. Torzo neolitické plastiky z pálené hlíny nalezené na povrchu ornice čekalo na dobu svého znovuobjevení neuvěřitelných 7 tisíc let. Právě taková časová vzdálenost nás dělí od počátku mladší doby kamenné, kdy bylo území dnešního Přerovska intenzivně osídleno prvními zemědělci reprezentovanými nositeli kultury s lineární keramikou.

Torzo neolitické plastiky z pálené hlíny nalezené na povrchu ornice čekalo na dobu svého znovuobjevení neuvěřitelných 7 tisíc let.

Výška dochované části keramické plastiky činí 76 mm. Hlava byla v minulosti odlomena. V horní části torza trupu je na jedné straně patrný náznak vyběhající paže. Spodní část torza plastiky tvoří kuželovitě se rozšiřující podstava, přičemž nohy nejsou plasticky znázorněny. Povrch je z jedné strany pokryt nápadnými rytými ornamenty, které mohou naznačovat výzdobu oděvu, popřípadě by mohlo jít o schematické znázornění částí lidského těla.

Torzo neolitické plastiky z pálené hlíny. Lipník nad Bečvou (okr. Přerov).

Středem plastiky prochází vertikální žlábek tvořící hlavní osu, ze které vybíhají další ryté linie. Spodní a horní část plastiky je rozdělena výrazným horizontálním

žlábkem, ze kterého směrem dolů k podstavě keramické figurky vybíhají po stranách hlavní svislé osy dvě vertikální linie, v nichž lze patrně spatřovat náznak nohou. Na bocích trupu jsou umístěny dvě dvojice rytých spirál stáčených proti sobě. Keramická plastika byla zhotovena z jemně proplavené hlíny, přičemž barva výpalu přechází od světle béžových odstínů po tmavě šedočernou. I když se dochovalo pouze torzo plastiky, patří tento nález

Pokračování na následující straně.

ke zcela unikátním exemplářům nalezeným dosud v České republice. V moravském a českém prostředí se antropomorfní zobrazení objevují na samotném počátku mladší doby kamenné (neolitu) ve hmotné náplni kultury lineární keramiky relativně vzácně.

Navíc v tomto směru dosud nalezené plastiky vypálené z hlíny pocházející z časů prvních zemědělců působí v porovnání s předešlými skvostnými uměleckými díly lovců mladého paleolitu poněkud chudě. Stejně jako v porovnání s následujícím obdobím mladého neolitu, kdy nastává v kultuře moravské malované keramiky doslova boom figurální plastiky.

Jaký byl původní význam pro jejich tvůrce, zůstane pro nás současníky 21. století patrně stále otázkou, jejíž odpověď zůstala ukryta uvnitř neolitické mysli.

Názory na funkci sošek v neolitu se mezi jednotlivými badateli různí. Jaký byl původní význam pro jejich tvůrce, zůstane pro nás současníky 21. století patrně stále otázkou, jejíž odpověď zůstala ukryta uvnitř neolitické mysli. Rovněž v případě povrchového nálezu z Lipníka nad Bečvou nelze přesně určit skutečné využití. Nález lze spojit s osídlením prvních zemědělců, kteří zakládali své osady na počátku neolitu (5 500 - 4 900 př. n. l.) v prostoru Bečevské části Moravské brány.

Společným rysem dosud archeologicky nalezených plastik kultury s lineární keramikou z časů prvních zemědělců na našem území je schematizované a naivní pojetí. I když v případě některých aplikací na nádobách lze hovořit přece jen o náznaku hlubšího smyslu, duchovního poslání. Nález z Lipníka nad Bečvou se svým tvarem vzdáleně podobá některým keramickým idolům kultury

Vinča, kterou byla v období neolitu osídlena oblast dnešní jihovýchodní Evropy. Náš „Lipenský idol“ se ovšem váže ke kultuře s lineární keramikou. Na území Česka máme z období existence této kultury doložené většinou zlomky antropomorfních volných plastik či aplikací na nádobách z lokalit Boskovštejn, Brodek u Prostějova, Nebovidy, Postřelmov, Vedrovice či Žopy. Na Přerovsku se vyskytují spíše výjimečně. Jednotlivé exempláře pochází ze sídlišť zkoumaných u Prosenic, Předmostí či Dluhonic a nyní nově u Lipníka nad Bečvou.

Mgr. Zdeněk Schenk

Vystudoval obor Archeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a pokračuje v doktorandském studiu na Ústavu archeologie a muzeologie tamtéž.

Specializuje se na nedestruktivní průzkum Moravské brány a Záhoří se zřetelem na paleolitické, neolitické a prehistorické osídlení. Vede záchranné archeologické výzkumy v historických jádrech měst a zabývá se rovněž preventivní prospekci s detektorem.

Od roku 2005 pracuje jako terénní archeolog v Muzeu Komenského v Přerově a jako archeolog při archeologických výzkumech prováděných společností Archaia Brno. Rovněž externě spolupracuje s Archeologickým ústavem AVČR v Brně.

Podílí se na celé řadě odborných projektů celorepublikového rozsahu, publikuje v řadě odborných i populárně naučných periodik a v neposlední řadě je třeba vyzdvihnout jeho odbornou i popularizační přednáškovou činnost.

MUZEJNÍ PŘEDNÁŠKY V PRVNÍM ČTVRTLETÍ

Ani v letošním roce vás neošidíme o celou řadu zajímavých témat.

Volné pokračování loňské přednášky Lubomíra Vyňuchala, zaměřené výhradně na oblast rakouského Podyjí, vám představí **21. ledna** hrady a zámky především v okolí nejkrásnějšího úseku meandrující řeky Dyje. Zimní atmosféru během dataprojekce navodí také hudební host. Můžete se těšit na kytarový doprovod a zpěv Petra Vyňuchala. Prvním bodem programu bude hrad Eibenstein, který byl jednou z posledních zastávek českého krále Přemysla Otakara II. před osudnou bitvou na Moravském poli. Ve stejnojmenné obci neopomeneme prohlídku původně románského kostela sv. Jiljí, k jehož portálu vyjedeme kabinkou unikátního lanovkového výtahu.

Dále navštívíme galerii umístěnou v několika patrech barokní sýpky u zámku Primmersdorf. V Drosendorfu nás čeká barokní zámek a zachovalé středověké městské opevnění. Po nalezení hrádku Gaber nahlédneme do interiérů nejseverněji položeného rakouského kláštera jménem Geras. Dále se již budeme pohybovat v oblasti národních parků Podyjí a Thayatal. Čeká nás detailní prohlídka hradu Hardegg a nedaleké pevnosti Kaja. Příznivci barokní architektury jistě uvítají návštěvu zámku Riegersburg, který byl původně vodním hradem. Díky malé odbočce zhlédneme i památky městečka Retz, vystoupáme na vrch Kalvarienberg a nedaleký větrný mlýn - jedinou funkční technickou

památku tohoto typu v celém Rakousku. Nebudou chybět ani dobové fotografie, pohlednice, místní pověsti a případné zmínky o dalších zajímavostech, které přímo nesouvisí s hlavním tématem přednášky.

Do prostředí Říma nás zavede **11. února** přednáška Kamila Lukeše.

Řím byl po několik staletí hlavním městem kultury a umění, jeho historie sahá až do 8. století před naším letopočtem. Nejen v období antiky, ale i v pozdější renesanci či baroku se zde soustřeďovaly nejvýznamnější osobnosti nejen uměleckého světa. Po celé 19. století se do Říma vydávali mladí umělci, aby zde načerpali nové inspirace ovlivněné starými mistry. Vznikly zde stavby, které určily směr vývoje architektury na mnohá desetiletí dopředu. Přednáška bude věnována především architektuře tohoto města, její součástí bude prezentace s množstvím fotografií.

10. března se můžete těšit z Přerova na starých fotografiích prostřednictvím přednášky Petra Sehnálka. Dozvíte se, jaký byl život v Přerově od konce 19. století do 1. poloviny 20. století, které domy již nevidíte a které se naopak nedotčené zachovaly až do současnosti. Nenechtejte si ujít výjimečnou příležitost ponořit se do každodenních radostí i starostí našich předků, navštívit již zaniklé firmy a podniky a znovu s nimi prožít dny všední i sváteční.

Všechny přednášky začínají vždy v 17.00 hodin v Korvínském domě. Jednotné vstupné na přednášku činí 10 Kč.

Již desítky let připravují pracovníci muzea tematické zájezdy pro uměnímilovnou veřejnost

Tematické zájezdy mají v Muzeu Komenského již dlouholetou tradici a neustupující zájem veřejnosti jen dokládá jejich vysokou kvalitu.

Kristina Sehnálková

Skutečně, počátky těchto umělecko-historických zájezdů sahají do dávné minulosti poválečného vývoje muzea Komenského. První zájezdy připravovali pracovníci muzea pro své kolegy a sloužily k rozšiřování obzorů a utužování přátelského ducha pracovního týmu. Později se začaly pořádat pro nejšířší uměnímilovnou veřejnost. Zde nelze zapomenout na vzácnou postavu bývalého pracovníka muzea pana Milana Chumchala, který již bohužel není mezi námi. Byl to právě on, kdo dokázal nenásilně předat zkušenosti svým mladším kolegům a vychovat tak celou generaci historiků, jež připravovala tyto zájezdy se stejnou péčí a láskou. „Staří matadoři“ zájezdů si jistě vzpomenou na dny na cestách strávené s Alešem Drechslerem, Kristinou Jedinákovou, Olgou Mehešovou, Šárkou Krákorovou Pajůrkovou, Kristinou Sehnálkovou (Glacovou), Lucií Vidmertovou a Petrem Sehnálkem. Společně jsme navštívili desítky měst na Moravě, v Čechách i na Slovensku a sám Milan Chumchal neopustil „zájezdníky“, jak jim s láskou říkáme, až do poslední chvíle svého působení v muzeu.

V současné době na „chumchalovskou“ tradici navázal historik umění Muzea Komenského v Přerově Kamil Lukeš a pro příznivce tohoto způsobu trávení volného času připravuje dva zájezdy do roka. Že k plné spokojenosti všech zúčastněných, o tom svědčí příspěvek do Zpravodaje, který jsme obdrželi a který s potěšením zveřejňujeme v plné verzi.

Děkujeme Mgr. Kamilu Lukešovi Dis., pracovníku muzea, za zdařilý zájezd do Opavy. Navštívili jsme zde několik významných budov a některé jsme měli možnost prohlédnout si i zevnitř. Obzvláště se nám líbila architektura Konkatedrály Nanebevzetí Pany Marie vybudované z pálených cihel řádem německých rytířů už v roce 1216. Obdivovali jsme pohnutou minulost "Domu umění", dřívějšího dominikánského kláštera a kostela sv. Václava se vzácnou freskovou výzdobou. Klášter i kostel byl vydrancován luterány a jinými vojsky a také několikrát vyhořel. Později zde byla zřízena konírna, vojenské skladiště, sklad kulis divadla a obchodního domu. Dnes je kostel otevřen nejen pro účely různých kulturních a společenských akcí, ale je rovněž dokladem bohaté historie a proměn. Mimo náš umělecko-historický program jsme si všimli čistých širokých ulic osázených zelení, které dělají čest názvu "Bílá Opava". Pan Lukeš má výjimečné znalosti z oblasti umění a občas také doplňuje i průvodce. Je milý a přátelský a nedělá mu problém zapadnout mezi starší lidi. Celý zájezd jsme nakonec společně ukončili neplánovanou návštěvou cukrárny. Tady jsme rozvíjeli plán na jarní autobusový zájezd do Litomyšle.

Tímto zveme všechny nadšence historie a umění - sledujte tisk a přidejte se na jaře k nám.

Spokojení milovníci umění a architektury

První zájezd se uskuteční ve čtvrtek 23. června a spolu s Kamilem Lukešem se podíváte do Litomyšle. Podrobnější informace v příštím čísle Zpravodaje.

KALENDÁRIUM

neboli

CO VÁS MŮŽE ZAJÍMAT...

21. 1. od 17.00 HRADY V PODYJÍ. Přednáška Lubomíra Vyňuchala. Korvínský dům, vstupné 10 Kč.

22. 1. od 17.00 VESELÁ ZVÍŘÁTKA Z OVČÍ VLNY. Plstění vlny jehlou - výtvarná dílna. ORNIS, vstupné 220 Kč, v ceně je zahrnut materiál a občerstvení.

23. 1. od 9.30 ZIMNÍ PROHLÍDKA PÁRKU MICHALOV. Odchod od ORNIS, vstupné 10 Kč.

4. 2. od 9.00 ROZKVELTLÁ ZAHRAĐA. Slavnostní vyhlášení vítězů a vernisáž prací dětské výtvarné soutěže Československého zahrádkářského svazu. ORNIS.

11. 2. od 17.00 ŘÍM VĚČNÉ MĚSTO. Přednáška Kamila Lukeše. Korvínský dům, vstupné 10 Kč.

18. 2. od 16.30 AŽ SE JARO ZEPTÁ... Výroba budek a zábavně naučný program. ORNIS, vstupné 20 Kč plus 100Kč pro zájemce o ptačí budku.

19. 2. od 16.00 JARNÍ SKLENĚNÁ VITRÁŽ. Výroba vitráží technikou cínování - výtvarná dílna. ORNIS, vstupné 260 Kč, v ceně je zahrnut materiál a občerstvení.

10. 3. od 17.00 PŘEROV NA HISTORICKÝCH FOTOGRAFIÍCH. Přednáška Petra Sehnálka. Korvínský dům, vstupné 10 Kč.

17. 3. od 16.30 SOVÍ NOC. Přednáška o sovách, ukázky živých sov, vycházka do večerního parku Michalov - pozorování sov a naslouchání sovímu houkání. ORNIS, vstupné 10 Kč.

18. 3. od 16.00 VÝTVARNÁ DÍLNA. ORNIS, téma dílny bude upřesněno, více na www.ornis.cz.

19. 3. od 9.00 PROHLÍDKA PÁRKU MICHALOV. Odchod od ORNIS, vstupné 10 Kč.

22. 3. od 17.00 Z KOUPELEN A LOŽNIC aneb O ČEM SE NEMLUVÍ. Vernisáž výstavy. Přerovský zámek.

24. 3. od 17.00 ZA PTÁKY KOLEM SVĚTA. Přednáška Tomáše Grima. ORNIS, vstupné 10 Kč.

POZOR! Hrad Helfštýn bude v měsíci březnu pro veřejnost otevřen každou sobotu a neděli od 9.00 do 16.00 a mimořádně i na Velikonoční pondělí 28. 3. od 9.00 do 17.00.

26. . 28. 3. VELIKONOCE NA HRADĚ. Zábavně naučný program k velikonočním svátkům, ukázky různých řemesel a rukodělných technik zaměřených na velikonoční tematiku. Helfštýn, více na www.helfstyn.cz.

ZPRAVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ LEDEN - BŘEZEN 2016

Texty: Radim Himmler, Martina Hrazdířová, Josef Chytil, Jan Lauro, Kristina Sehnálková, Zdeněk Schenk, Markéta Straková, Helena Vlachovská a Lubomír Vyňuchal

Foto: archiv Muzea Komenského v Přerově, Helena Vlachovská a Pavel Motan

Redakce a grafická úprava: Kristina Sehnálková

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7, 750 11, Přerov. IČO: 00097969.

Zaregistrováno Ministerstvem kultury ČR pod zn. MK ČR E 21496.

Příští číslo vyjde 4. dubna 2016.

Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

